

ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДА МАЪНАВИЙ ТАҲДИДЛАРНИНГ НАМОЁН БЎЛИШ ШАКЛЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10581145>

Хошимжон Буннатович Ўринбоев

Импулс тиббиёт институти

“Ижтимоий фанлар” кафедраси доценти

Исматова Дилором Хошимжон қизи

Наманган шаҳар 26-мактаб технология фани ўқитувчиси

Бугун глобаллашув ўзининг қамрови, таъсир кучи, тобора оммавий тус олиши билан кам тараққий қилган ва энди тараққиёт йўлидан бораётган мамлакатлар халқларини, ёшларини миллий маънавиятига тажовуз қилмоқда, уларнинг заминларини емирмоқда ва истикболда оммавий маънавият таъсирида уларнинг барбод бўлишига замин тайёрламоқда. Бу тажовуз нафақат оммавий ахборот воситалари телевидение, интернет ёки уяли телефонлар воситасида, шунингдек инсонларнинг ҳаёт кечириши ва турмуши учун зарур бўлган иқтисодиёт воситасида ҳам амалга оширилмоқда. Бугунги ёш авлоднинг маънавий тарбияси ҳақида фикр юритилганда, Президентимиз Ш.М.Мирзиёев қуйидаги фикрларини айтиб ўтиш жоиздир: “Ҳозирги кунда мамлакатимизда китобхонлик савиясини ошириш, мутоала маданиятини юксалтиришга катта аҳамият берилаётгани сизларга маълум. Лекин кўшлаб болаларимиз китобдан узоқлашиб, кўп вақтини ижтимоий тармоқларда ўтказаятгани-бу ҳам бор гап. Албатта, биз интернет ва бошқа замонавий ахборот манбаларининг ўрни ва аҳамитини инкор этмаймиз.¹¹¹ Ҳозирги дунёда Ғарб индивидуализмига хос яна бир иллат турмуш курмаслик, аёлларнинг бола туғишни истамаслиги бўлиб, бу ўзига хос демографик инқироздир. Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али ўзининг “Мен кўрган Америка” эссесига “Америкада оила мустаҳкам эмас. Ҳатто қачондир оиласиз жамият барпо этилишини орзулагувчилар топилади. Маълумотларга қараганда, 1955 йилда Америка аёлларининг фақатгина бир фоизи фарзанд кўришни хохламаган бўлса, ҳозир бу кўрсаткич беш фоизни ташкил қилади¹¹². АҚШлик таниқли сиёсатшунос Патрик Бьокененнинг таъбири билан айтганда, Ғарбнинг кўпгина давлатларида “беланчақдан кўра

¹¹¹ Мирзиёев Ш.М.Миллий тараққиёт йўлимининг қатъият билан давом эттириб янги босқичга кўтарамиз.Тошкент”Ўзбекистон”-2017. 529-бет

¹¹² Муҳаммад Али. Мен кўрган Америка. Ж // Жаҳон адабиёти. июль, 1998. 132 б.

тобутга эҳтиёж кўпроқ”. Ўн минглаб ёш америкалик аёллар бола туғишни истамас экан, ушбу мамлакатда муҳожирлар сони кўпайиб бораверади. Демографик инкироз оила-никоҳ муносабатларининг инкирозига, у эса, ўз навбатида, худбинлик-индивидуализм тамойилларининг тантанасига сабаб бўлаётир¹¹³. Эгоцентризм ўтакетган худбинлик бўлиб, фақат ўзини, ўз манфаатларини ўйлаб яшаш, бошқа ҳеч нарсани тан олмасликдир. Эгоизм ва ахлоқсизлик фалсафаси ҳақида Президентимиз шундай дейди: “Ҳозирги пайтда инсоният ҳаётида катта хавф туғдираётган халқаро терроризм, диний экстремизм, наркоагрессия ва СПИД сингари офатларни кўпчилик яхши билади. Лекин бугунги кунда ҳамма ҳам билавермайдиган, ошқора кўзга ташланмайдиган, маънавий ҳаётимизни издан чиқаришга қаратилган жиддий хатарлар ҳам борки, ҳозирок уларнинг олдини олмасак, кейин кеч бўлади. Булар Ғарб оламида кенг тарқалган эгоцентризм ва эркинлик никобидаги ахлоқсизлик фалсафасидир”¹¹⁴.

Ривожланиш имкониятлари кенг, табиий, моддий ва маънавий бойликларга эга бўлган мустақил давлатларга ҳар доим ҳам хавф-хатар, таҳдидлар бўлиб келган. Ўз мустақиллигини қўлга киритган давлатларга қаратилган таҳдидлар айниқса жиддий тус олиб бормоқда. Ғоявий, мафкуравий, маънавий таҳдидлар борки, уларни бир кўришда илғаб олиш ниҳоятда мураккабдир. Жозибадор, жимжимадор ва ҳиссиётларни жунбушга келтирувчи, инсоннинг маънавий руҳий ҳолатига салбий таъсир кўрсатувчи таҳдидларни маънавий таҳдидлар дейишимиз мумкин. Маънавий таҳдидлар ҳам бугун чегара билмай, миллатлар ва халқларнинг қадриятларини паймол этиб, уларнинг ўрнига енгил-елпи ҳаётга мослашиш, маънавий бузилишга мойликни кучайтириш, жангарилик ва инсонларни камситишга йўналтирилганлиги билан жамиятимизга хавф туғдирмоқда. Ушбу таҳдидни илмий-назарий таҳлил этишда бугунги кунда ўзига хос тарзда ёндашувлар мавжуд бўлиб, олимларимиз ҳам бугунги кунда ушбу муаммо устида изланишлар олиб бормоқдалар.

Инсоният тарихи шундан далолат берадики, маънавий таҳдидлар кишилиқ тарихида ҳам турли кўринишларда бўлган. Буни биз бобурийлар сулоласининг барбод бўлишида инглиз, француз жосусларининг маънавий, мафкуравий таҳдидларидан ҳам билишимиз мумкин. Айни вақтда маънавий таҳдидларнинг “Оммавий маданият” никоби остидаги ҳаракати бевосита

¹¹³ Зокиров.Б. Ғарб тамаддуни: инкироз аломатлари. Ж.//. Тафаккур 2007, 2-сон, 23 б.

¹¹⁴ Қаранг: Қуронов. М Мафкуравий таҳдид ва ёшлар тарбияси. Т.: Академия, 2008, 9 б.

мамлакатамизда ёшларнинг маънавий бузилишига қаратилганлиги билан ўта хавфли дейишимиз мумкин.

Жамият таракқиётини издан чиқаришда маънавий таҳдидларнинг хавфи энг хатарли таҳдидлардан бири эканлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бу таҳдиднинг олдини олишга қаратилган чора-тадбирларни кучайтириш нафақат давлат, балки жамиятнинг олдидаги энг долзарб вазифа, десак муболаға бўлмайди. Тадқиқот жараёнидаги изланишлар ва таҳлиллар шуни кўрсатадики, бу жараёнда энг муҳим ва самарали омил фуқароларимизда мафкуравий тарбияни кучайтириш орқали уларда маънавий-мафкуравий иммунитетни кучайтиришдир. Мафкуравий тарбия мураккаб жараён бўлиб, уни амалга ошириш бир қанча омилларга боғлиқдир.

Мафкуравий таҳдидларнинг олдини олишда институционал асосда фаолиятни такомиллаштириш фуқароларимизнинг маънавий иммунитетини кучайтиришда энг самарали вазифалардан бири ҳисобланади. Ҳар биримизнинг асосий вақтимиз оила, маҳалла ва таълим-тарбия муассасаларида кўпроқ сарф этилишини ҳисобга оладиган бўлсак, мафкуравий тарбияга тизимли ёндашиш орқали, маънавий таҳдидни бартараф этишга эришиш мумкинлигига яна бир бор ишончимиз комил бўлади. Узлуксизлик фуқароларимиз онгида маънавий бўшлиқни содир бўлишига йўл қўймайди. Шундай экан, оила, маҳалла, таълим – тарбия тизимидаги узлуксизлик бу жараёнда айниқса юқори натижага эришиш имконини туғдиради. Бола илк кўникмаларни, маънавиятга оид тарбияни оиладан, ота-онадан ўрганади ва бу кўникмаларни боғча, мактаб, олий таълим муассасаларида янада такомиллаштиради. Бу жараёнда оила ва таълим тарбия муассасалари билан бирдай ҳамкорлик қилиб, маънавий-маърифий, ижтимоий-сиёсий тадбирлари орқали ўз ҳиссасини қўшаётган маҳалланинг ҳам ўрни бекиёсдир.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, глобаллашув жараёнида маънавий таҳдидларнинг олдини олиш бугунги кунда энг муҳим вазифаларимиздан бири экан, уни амалга оширишда жамиятимизнинг барча соҳаларида фуқароларимизнинг, ёшларимизнинг маънавиятини юксалтиришга қаратилган ҳамкорлик асосидаги чора-тадбирларни кучайтириш, олимларимиз томонидан “маънавий таҳдид”ларни келтириб чиқаришга қаратилган илмий-назарий ва амалий ишлар кўламини янада ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга.

АДАБИЁТЛАР:

1. Шавкат Мирзиёевнинг Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг ўн олтинчи саммитидаги нутқи (09.11.2023,) -Тошкент: Ўзбекистон. <https://president.uz/uz/lists/view/6846>.
2. Скрипник А.П.(1992, с.14) Моральное зло в истории этики и культуры. -: Политиздат.
3. Абдурауф Ф. (1992, б.6) Шарқ сиёсати. Бухоро.
4. Ergasheva X.Yu. How to start teaching children second languages at home// Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. -Namangan, 2020. Махсус сон. – Б. 407-410. (13.00.00. № 30)
5. Ergasheva X.Y. Teaching second language to Very Young Learners // Pedagogical Sciences/colloquim-journal#13(24) ISSN 2520-6990, December, 2018. – Pages 18-20.
6. Ergasheva X.Y. Communicative approach to second language teaching in preschool education // Horison: Journal of Humanity and Artificial Intelligence#13(24) ISSN 2835-3064. 2023, – Pages 499-502. (Global Impact Factor 9.7)
7. Umarov A.A. Maktabgacha ta'limda til o'rgatish konsepsiya va tamoyillari // Pedagogika nazariyasi// "Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya, Namangan, ISSN 18-19-23./ 6 bet, 18 May 2023 yil.
8. Umarov A.A. Pedagogik nazariya va amaliyotda bo'lajak o'qituvchining axborot kompetentsiyasini rivojlantirish konsepsiyasi // Guliston Davlat Universitet Axborotnomasi// Gumanitar – ijtimoiy fanlar seriyasi, 2023. № 2, UDC 378.147 / 254-258 betlar, 2023-yil 30-iyun.
9. Isakova Maftuna. The most effective techniques for teaching English in EFL and ESP programs// Pedagogical sciences and teaching methods.